

Βουστροφνηδόν

ΤΟΥ Πέτρου
Τατσόπουλου

Η παρωδία ως αφηγηματική τεχνική είναι εκείνο το ισχυρό αναλγητικό που χορηγούμε στον αναγνώστη ώστε να υποστεί ανώδυνα κι ενίοτε ευχάριστα ιστορίες που υπό διαφορετικές συνθήκες θα του προκαλούσαν αφόρητες ψυχοσωματικές οδύνες. Με τη λεοντή της παρωδίας μπορούμε να αφηγηθούμε ιστορίες απδιαστικές, αποκρουστικές, μακάβριες, αιματοβαμμένες ή απλώς δυσάρεστες και όχι μόνο να μην πετάξει ο άλλος το πόνημά μας από το μπαλκόνι, αλλά και να παρακαλάει να μην τελειώσει ποτέ. Υπό αυτό το πρίσμα, είναι ευχής έργον ότι κυκλοφορούν σχεδόν ταυτόχρονα στην ντόπια αγορά ένα γαλλικό graphic novel και ένα ελληνικό μυθιστόρημα που υπηρετούν επαξίως τη μακρά παράδοση της παρωδίας. Στο πρώτο διατηρούνται τα ιστορικά πρόσωπα, αλλά μετατίθενται/αλλοιώνονται/συμπυκνώνονται τα αληθινά γεγονότα. Στο δεύτερο ένας ελαφρύς μανδύας σκεπάζει τόσο τα πρόσωπα όσο και τα γεγονότα, συστεγασμένα έντεχνα με μυθεύματα. Τι κοινό μπορεί να έχουν μεταξύ τους; Τίποτε εκτός από το μεδούλι.

Ο *Θάνατος του Στάλιν* (εκδόσεις Οξύ), το graphic novel των Φαμπιέν Νουρί και Τιερί Ρομπέν, έχει ήδη πίσω του μια αξιοζήλευτη διεθνή σταδιοδρομία και μπροστά του μια εισέτι πιο εκκωφαντική κινηματογραφική καριέρα, μεταποιημένο σε σπαρταριστή μαύρη κωμωδία από τον δαιμόνιο ιταλοσκωτσέζο δημιουργό Αρμάντο Ιανουσίτι, με την ευγενική όσο και ακούσια χορηγία του ίδιου του Βλαντίμιρ Πούτιν. Ο μπασμένος γίγαντας του Κρεμλίνου έκρινε ότι το ποιμνίό του δεν πρέπει να μολυνθεί από την επαφή με αυτήν την ταινία και απαγόρευσε την προβολή της καθάπασα τη ρωσική επικράτεια. Απανθίζουμε μονάχα τα λογοκριτικά σκεπτικά που θα συγκινούσαν μέχρι δακρύων και τον Ιωσήφ Στάλιν αυτοπροσώπως: η ταινία είναι «μια ακόμη μορφή ψυχολογικού πολέμου ενάντια στη χώρα μας» και «μια προσπάθεια να υπονομεύσει την κοινωνική αρμονία που έχει επιτευχθεί στη ρωσική κοινωνία» (sic). Καταλαβαίνετε, μια απαγόρευση με τέτοια διαπιστευτήρια, εν έτει 2018, είναι το απόλυτο διαβατήριό για να κάνει θραύση τόσο το φιλμ όσο και το graphic novel, έστω και λαθραία. Θα αναγεννηθεί από την τέφρα του το παράνομο σοβιετικό δίκτυο διακίνησης αντικαθεστωτικών πνευματικών προϊόντων, γνωστό και ως *σαμιζντάτ*. Μόλυνση γκαραντί.

Μια από τις ατελείωτες λευκές νύχτες λογοδιάρροιας και οινοποσίας, ο Στάλιν εκμυστηρεύτηκε στον Γκεόργκι Ντιμιτρόφ, τον βούλγαρο κομμουνιστή ηγέτη που ο ίδιος τοποθέτησε επικεφαλής της Κομιντέρν, το μυστικό της επιτυχίας του έναντι του Τρότσκι. Ο Τρότσκι ήταν αρεστός στα απλά μέλη του Κόμματος, ενώ ο Στάλιν στα μεσαία στελέχη του, εκείνα που μεταβίβαζαν εντολές από την κορυφή στη βάση και ήταν υπεύθυνα για την εύρυθμη λειτουργία της κομματικής μηχανής. Όταν βγήκαν τα μαχαίρια, νικητής δεν αναδείχτηκε ο πιο δημοφιλής, αλλά ο κυρίαρχος του μηχανισμού. Ο Στάλιν σμίλεψε έναν μηχανισμό στα μέτρα του. Τον επάνδρωσε με δικούς του τζουτζέδες, νευρόσπαστα με τυφλή υπακοή στα κελεύσματά του, αθύρματα ακόμη και για τις πιο ζοφερές του επιθυμίες, σημερινούς σφαγείς και αυριανά σφάγια. «Εμείς, όσοι βρισκόμασταν γύρω από τον Στάλιν», θα έλεγε αργότερα ο Νικίτα Χρουστσόφ, «ήμασταν θανατοποινίτες με αναστολή». Ο Στάλιν δεν προέβλεψε – ίσως να μη σκοτίστηκε καν να προβλέψει – πώς θα λειτουργούσε αυτός ο μηχανισμός μετά τον θάνατό του. Ήταν πρακτικός άνθρωπος. Αποκλείεται να πίστευε ότι δεν θα πέθαινε ποτέ η αφεντιά του. Πιθανόν να πίστευε ωστόσο πως απέθαντος ήταν ο μηχανισμός – με τη διπλή σημασία: εκείνου που δεν πεθαίνει κι εκείνου που βρικολακιάζει. Εάν το δείτε έτσι, μπορείτε να εκλάβετε τον *Θάνατο του Στάλιν* ως μια ιστορία με κομματικά βαμπίρ. Τους νεκροζώντανους γελοιοποιούς του Πατερούλη – τον Χρουστσόφ, τον Μαλένκοφ, τον Μολότοφ, τον Μικογιάν, τον Μπέρια – που, μολονότι θανατοποινίτες με αναστολή, επιβίωσαν ως εκ θαύματος του δικού του θανάτου και στήνουν τώρα, τον Μάρτιο του 1953, το δικό τους φονικό γαϊτανάκι γύρω από το κουφάρι του.

Ο Θάνατος Χειμωνάς στην *Παραφροσύνη* (εκδόσεις Πατάκη) πυροδοτεί επίσης την πλοκή με την κηδεία ενός μεγάλου ηγέτη. Βεβαίως, από την πρώτη κιόλας παράγραφο του μυθιστορήματος, γίνεται αντιληπτό πως έχουμε αλλάξει πίστα. Η Ελλάδα του 2016 ελάχιστη έως μηδενική

Προκειμένου να παραμείνει στο κομματικό παιχνίδι, ο ήρωας του Θανάση Χειμωνά θα κάνει τα στραβά μάτια στην ενδοκομματική διαφθορά χαμηλής έντασης όπως θα φανεί στο σπαραχτικά αστείο ταξίδι του στις Βρυξέλλες, θα ανεχτεί ακόμη και τις τρικλοποδιές εις βάρος του όταν θα διεκδικήσει το χρίσμα της ηγεσίας, ώσπου να φθάσει στο μη παρέκει, να δει το φως το αληθινό, τη διαχρονική αλήθεια: ο μηχανισμός δουλεύει μονάχα προς όφελος του μηχανισμού

συγγένεια έχει με τη Σοβιετική Ένωση του 1953. Το πολίτευμα είναι η προεδρευομένη κοινοβουλευτική δημοκρατία και, παρά τις όλο και συχνότερες υποτροπές προς τον δεξιό και τον αριστερό αυταρχισμό, κρατάει ακόμη τα μπόσικα απέναντι στον ολοκληρωτισμό. Οι ποταμοί αίματος ανιχνεύονται πλέον μονάχα στις ρητορικές πομφόλυγες, ρέουν κρουνηδόν πάνω στα πλήκτρα των υπολογιστών και οι βάρβαρες δολοφονίες πολιτικών αντιπάλων έχουν υποκατασταθεί από εικονικές δολοφονίες, αυτές που έχουμε πια συνηθίσει να αποκαλούμε *δολοφονίες χαρακτήρων*. Μια χιονοστιβάδα από fake news είναι πιο αποτελεσματική από μια σφαίρα στον κρόταφο. Δεν σε σταμπάρει και με τη ρετσινιά του σφαγέα. Πιο νεκρός ο ζωντανός νεκρός από τον πεθαμένο.

Μολαταύτα, τόσο στην *Παραφροσύνη* όσο και στον *Θάνατο του Στάλιν*, οι αναστενάρηδες του απέθαντου κομματικού μηχανισμού αρχίζουν να χορεύουν πάνω στα κάρβουνα προτού καν κρυώσει το πτώμα του αρχηγού, ασθμαίνουν να μοιράσουν τα μιάτιά του. Τώρα όπως και τότε προσπαθούν απεγνωσμένα να επιβιβαστούν στη σωσίβια λέμβο, να προσκολληθούν σε εκείνον ή σε εκείνη που ψυχανεμίζονται ως τον/την νέο/νέα αρχηγό, να βγάλουν σέλφι μαζί του/μαζί της, να πλασαριστούν σπρώχνοντας και διαγκωνίζοντας στο κάδρο του/κάδρο της. Λες και βγήκαν από τη μήτρα που βγήκαν και οι μαριονέτες του Στάλιν, άτομα της ίδιας πάντα χαμηλής ποιότητας, γερασμένοι και αρτηριοσκληρωτικοί από τα γεννοφάσκιά τους, «κάτι ρομποτάκια που προωθούνται από τον εκάστοτε υπαρχηγό για να αναμασάνε τσιτάτα και να τον γλείφουν», όπως λέει ο Σάκης Τσιικτζέλας, το μαύρο πρόβατο, ο αίρων τας αμαρτίας του κόμματος.

Πρόκειται λοιπόν για κάποια ακατανίκητη μορφή κομματικής ειμαρμένης; Ο απέθαντος μηχανισμός όλους τους αλέθει και όλους τους διαφθείρει, συντηρεί με το δικό τους αίμα τη δική του αθανασία; Ο κεντρικός ήρωας της *Παραφροσύνης*, ο Ανδρέας Θανόπουλος, το alter ego του συγγραφέα, εμπλέκεται στην ενεργό πολιτική με την προσδοκία (κάποιοι θα πουν με την αυταπάτη) πως ο μηχανισμός δεν είναι αυτόφωτος και αυτεξούσιος, μπορεί να αλλάξει στο βαθμό που θα αλλάξουν εκείνοι που λπαίνουν τα γρανάζια του. Προκειμένου να παραμείνει στο κομματικό παιχνίδι, ο ήρωας του Θανάση Χειμωνά θα κάνει τα στραβά μάτια στην ενδοκομματική διαφθορά χαμηλής έντασης, όπως θα φανεί στο σπαραχτικά αστείο ταξίδι του στις Βρυξέλλες, θα ανεχτεί ακόμη και τις τρικλοποδιές εις βάρος του όταν θα διεκδικήσει το χρίσμα της ηγεσίας, ώσπου να φθάσει στο μη παρέκει, να δει το φως το αληθινό, τη διαχρονική αλήθεια: ο μηχανισμός δουλεύει μονάχα προς όφελος του μηχανισμού. Ο μηχανισμός αγαπάει μονάχα τον μηχανισμό. Αλληλοψία.

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΑΓΓΕΛΟΥΣΗΣ

Ο απέθαντος μηχανισμός

